

ta'lim ve Ehlü't- ta'lim diye de anılmıştır. Özellikle Doğu İslâm dünyasında yaygın bir ekol olan İsmâiliyye'ye nisbet edilen Ta'limiyye ismi büyük ihtimalle ilk defa Gazzâlî'nin eserlerinde yer almıştır (*Fedâ'ihu'l-Bâtıniyye*, s. 11, 17). Gazzâlî kendi döneminde hakikati arayanları kelâmcılar, felsefeciler, tâlim ehli ve mutasavvıflar şeklinde dört kısma ayırmış, özellikle Ta'limiyye'nin çözülmesi zor meselelerinin bulunduğunu belirterek düşüncelerinin tutarsızlığını ortaya koymuştur (*el-Münkız*, s. 52-61). Şehristânî'ye göre ise İsmâîlîler, Horasan bölgesinde Ta'limiyye ismiyle anılmıştır (*el-Milel*, I, 192).

Tâlim düşüncesinin İsmâiliyye'de ortaya çıkması ve geliştirilmesi genellikle Hasan Sabbâh'a nisbet edilmektedir. Hasan Sabbâh yeni bir sistem olarak "ed-da'vetû'l-cedide" adıyla Nizârî İsmâiliyye'nin prensiplerini vazetmiş, Allah'ın akıl ve istidlâl yoluyla değil ancak mâsum imamın öğretmesiyle bilineceğini ileri sürmüştür, takipçileri de bunun gelişmesine yardımcı olmuştur. Şehristânî'nin Hasan Sabbâh'a atfen naklettiğine göre Allah'ın bilinmesi konusunda zâhir ulemâsının yapacakları açıklamalar iki ihtimal taşır. Allah ya öğreticiye ihtiyaç duymadan sadece akfî istidlâl ile ya da bir öğreticinin öğretmesiyle bilinebilir. Birinci ihtimale göre başkasının istidlâlini reddetme imkânı yoktur, çünkü onu reddetmek bir tür öğretim eylemidir. Şu halde sadece öğretim (tâlim) yöntemi isabetlidir. Hasan Sabbâh'a göre hakkın alâmeti birlik, bâtılın alâmeti çokluktur. Birlik yalnız imamın öğretmesiyle sağlanabilir, çokluk ise insanların re'y ve görüşlerinden kaynaklanır. Tevhidin gerçekleşebilmesi için nübüvvetle, nübüvvetin gerçekleşebilmesi için imâmetle birlikte bulunması gerekir. İmâmet kurumunun başında bulunan mâsum imam ise bütün gerçeklerin öğreticisidir (*a.g.e.*, I, 195-198).

İsmâiliyye'yi tâlim fikrine yönlendiren düşünce nasrın zâhir ve bâtınının bulunduğu iddiasına dayanır. Bâtıniyye'ye göre akfî istidlâl yoluyla hakkın bilinmemesinin asıl sebebi nasrın sadece zâhiriyeye yetinilmesidir. Halbuki asıl amaçlanan şey gizli ve bâtınî mâna olup bunu da sadece imam bilebilir. Felsefe tarihinde ele alınan düşünce sistemlerine göre bilgi, büyük çoğunlukla duyuların yanı sıra onları düzenleyen akfî düşünce ve istidlâlden kaynaklanır. Kutsal metin ve haberlere dayanan dinî düşüncede ise bu metinlerin ve haberlerin anlaşılıp yorumlanması konusunda kaçınılmaz şekilde akla başvurulmuş, İslâm dininde özellikle âlimlerin taklide

sapmadan elden gelen gayreti sarfetmeleri istenmiştir. Mâsum imam iddiasına gelince bunu ileri süren Bâtıniyye konuyla ilgili olarak hiçbir objektif delile sahip değildir. Esasen İslâm tarihinin daha çok kriz dönemlerine rastlayan bu sofist telakkiye ilgi gösterenlerin sayısı çok az olmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Gazzâlî, *Fedâ'ihu'l-Bâtıniyye* (nşr. Abdurrahman Bedevî), Kahire 1383/1964, s. 11, 17; a.mlf., *el-Münkız mine'ç-dalâl*, Beyrut 1408/1987, s. 52-61; Şehristânî, *el-Milel* (Kilânî), I, 192, 195-198; Muhammed b. Hasan ed-Deylemî, *Beyânü mezhebî'l-Bâtıniyye ve butlânih* (nşr. R. Strothmann), İstanbul 1938, s. 5, 21, 24; Abdurrahman Bedevî, *Mezâhibü'l-İslâmiyyin*, Beyrut 1973, II, 8, 9; Ali Refîî, "Ta'limiyye", *DMT*, IV, 455-456.

MUSTAFA ÖZ

TA'LİMÜ'İ-MÜTEALLİM

(تعليم المتعلم)

Burhâneddin ez-Zernûcî'nin
(ö. 593/1196)
eğitim ve öğretime dair eseri
(bk. ZERNÜCÎ).

TÂLİP

(الطالب)

Hadis öğrenmeye yeni başlayan,
kendini hadis öğrenimine veren
kimse anlamında bir terim
(bk. MUHADDİS).

TÂLİP

(الطالب)

Bir tarikata girmek isteyen
kişi anlamında tasavvuf terimi
(bk. SÜLÜK).

TALK b. ALİ

(طلق بن علي)

Ebû Alî Talk b. Ali (Sümâme)
b. Talk es-Sühaymî
el-Hanefî el-Yemâmî

Sahâbi.

Hicaz bölgesinin doğusunda Yemâme'de yaşayan Benî Hanîfe kabilesine mensuptur. Hicretin ilk yılında (622) kabilesinden Selmâ b. Hanzale es-Sühaymî başkanlığındaki bir heyetle Medine'ye geldi. Kafilede aynı kabileden Müseylimetülkezzâb da vardı. Remle bint Hâris el-Ensâriyye'nin evinde misafir kalan heyettekiler, Müseylime'yi Medine dışında eşyalarının

başında bırakarak Hz. Peygamber'in huzuruna çıktılar ve müslüman oldular. Medine'de kaldıkları sürece Kur'an ve dinî bilgiler öğrendiler. Harç karma işinde usta olan Talk b. Ali o sıralarda inşa edilmekte olan Mescid-i Nebevî'nin yapımında çalıştı. Resûlullah da, "Şu Hanefî gerçekten harç ustasıymış" diyerek onu takdir etti. Medine'de bir müddet kalan heyeti Resûl-i Ekrem hediyelerle memleketine uğurladı.

Talk b. Ali'nin anlattığına göre, Benî Hanîfe heyeti Resûlullah'a memleketlerinde bir kilise bulunduğunu söylemiş, ayrıca kendisinden bir miktar abdest suyu vermesini istemişti. Resûl-i Ekrem abdest aldıktan sonra artan suyu bir kırbanın içine dökerek onlara verdi ve memleketlerine vardıklarında kiliseyi yıkmalarını, yerine bu suyu serpererek oraya bir mescid yapmalarını istedi. Heyettekiler memleketlerinin uzak, havanın da çok sıcak olduğunu, oraya varıncaya kadar bu suyun buharlaşacağını söyleyince Hz. Peygamber kırbaya su ilâve etmelerini tembih etti. Bunlar Yemâme'ye döndükleri zaman kiliseyi yıktılar, yerine abdest suyunu serpererek orada bir mescid inşa ettiler. Bu mescidde Talk b. Ali ezan okudu. Yine Talk b. Ali'nin belirttiğine göre kilisenin rahibi ezanı işitince onun hak söz ve gerçek çağrı olduğunu belirterek oradan ayrıldı, bir daha da geri dönmedi (Nesâî, "Mesâcid", 11). Resûlullah'ın yanında bulunduğu sırada Talk b. Ali'yi bir akrebin soktuğu, Hz. Peygamber'in ona okuyup akrebin soktuğu yeri eliyle meshettiği zikredilmiştir (İbn Hacer, *el-İşâbe*, V, 563). Talk b. Ali'den oğlu Kays, kızı Halde (Hâlîde), Abdurrahman b. Ali b. Şeybân ve Abdullah b. Bedr hadis nakletmiştir. Talk'ın rivayetleri Abdürrezzâk b. Hemâm, Ebû Bekir İbn Ebû Şeybe, Ahmed b. Hanbel, İbn Mâce, Ebû Dâvûd, Tirmizî, İbn Huzeyme ve İbn Hibbân gibi ilk dönem muhadislerinin kitaplarında yer almış olup bunları Ahmed b. Hanbel *el-Müsned*'inde (IV, 22-23); Taberânî ise *el-Mu'cemü'l-kebir*'inde (VIII, 330-338) toplamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, IV, 22-23; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 316-317; Buhârî, *et-Târihu'l-kebir*, IV, 358; İbn Hibbân, *es-Sikât* (nşr. Seyyid Şerefeddin Ahmed), Beyrut 1395/1975, I, 135; III, 205; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* (nşr. Hamdî Abdülmecid es-Selîfî), Beyrut, ts. (Dâru İhyâ'it-türâsî'l-Arabî), VIII, 330-338; İbn Abdülber, *el-İst'âb* (Bicâvî), II, 776; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe* (Bennâ), III, 92-93; Safe-dî, *el-Vâfi*, XVI, 492; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), III, 411, 538; V, 563; a.mlf., *Tehzîbü't-Tehzîb*, V, 29.

NURİ TOPALOĞLU